

Під такою назвою 6.12.2022 року в Словацько-українському культурно-інформаційному центрі в Пряшеві було відкрито різножанрову виставку художньої творчості авторів з різних кутків Східної Словаччини. Відкриття виставки пройшло за рекордної участі глядачів та авторів, на що наголосив у своєму вступному слові голова Центральної ради Союзу русинів-українців СР Павло Богдан (на фото). Цим самим Центр культури виконує свою благородну функцію в єднанні культур і людей різної національності і різних уподобань.

▲ Л. Цупер «Карпатська осінь».

Різдвяна виставка художньої творчості

Окремих авторів представив публіці Ладислав Цупер, який взяв на себе нелегке завдання зібрати до купи в

дереву, художні фотографії і т.п.) показали Роберт Павлик, Ян Майгер, Владімір Коллар, Дана Колларова, Ан-

делова, Магда Шоффова, Петер Костельник. Чіпкарські роботи представила група жінок з Кошиць. (Чіп-

одному залі твори авторів, які працюють в різних жанрах.

На виставці можна було побачити твори Володимира

на Геґерова, Ладіслав Майороші, Мирослав Костельник, Рудольф Рабатін, Норіка Габлакова, Бетти Кителеш, Людмила Цібікова, Ян Маргу-

ка – вид мережива – легка перфорована тканина, часто з рівномірно повторюваним малюнком. Виготовляється переважно вручну). Загалом на виставці презентовані роботи 28 авторів.

Грою на фортепіано в рамках вернісажу представила Карола Мацкова.

Виставка відкрита до 26.2.2023 року.

-мі-

Семанчика, Михайла Шкурли, Ладислава Цупера, Йосифа Мулика. Поруч з ними зразки своєї творчої роботи (здебільшого пейзажі, ілюстрації, кераміка, різьба по

лік, Татяна Гомбігова, Франтішек Крайняк, Каміл Юрашек, Йозеф Чесла, Ян Матта, Марія Мурцкова, Зденка Онисківова, Гелена Рогачова, Катарина Розіцька, Ева Гану-

Дорогі читачі!

Вітаємо вас зі світлими, радісними святами. З Новим роком і Різдвом Христовим.

Редакція газети
«Нове життя»

► В понеділок, 12 грудня 2022 року, на подвір'ї Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві діти з України, разом із своїми мамами, мали можливість прикрасити новорічну ялинку прикрасами, які вони особисто заготовили. Свіжий сніг підкреслює надходячу різдвяну та новорічну атмосферу, хто не міг повністю закрити тугу за домівкою, яку було видно на очах у багатьох учасників події.

-пб-

«Серце на долоні» – для Ублі

Надія Сірка разом з Зузкою Бурдовою на днях одержали нагороду Srdce na dlani – «Серце на долоні» від волонтерського центру Пряшів за волонтерство в наданні допомоги біженцям з України. Водночас вони були номіновані на національну премію за волонтерський вчинок «Серце на долоні».

Надія Сірка (на фото посередині) з нагоди вручення нагороди, між іншим, сказала: «Для нас це був великий сюрприз. Ця нагорода належить усім волонтерам Ублі, всім вам, ублянам, за вашу неймовірну волонтерську допомогу та роботу з перших моментів прибуття біженців до нашого села. Для всіх вас було великою честю отримати цю нагороду. Ви виконали неймовірну роботу в Ублі, сповнену доброти та відданості, за що заслуговуєте величезної подяки».

-мі-

Гурток української мови в Ублі

Надходить кінець року. Учні гуртка української мови в ОШ в Ублі тішаться на Миколая. Вірять, що за їх роботу прийде в гості і до них, бо вони раз в тиждень пильно працюють. Діти молодшої групи уже володіють майже цілою азбукою, дуже гарно пишуть слова, коротенькі речення та читають із книжечки. Знають сказати своє ім'я, імена цілої сім'ї, де живуть, скільки мають років, вивчили віршик про місяці року. Старші учні мають гурток окремо після молодших. Читають «Веселку», найгарніші речення з журналу пишуть на дошку і в зошит. Повторяють уже вивчені скоромовки, віршики. Декотрі уже почали готуватися до

змагання в читанні поезії та прози.

На фото: молодша група.

-МК-

ЗАПРОШЕННЯ

СОЮЗ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СР
Регіональна рада Пряшів

сердечно запрошує Вас на

НОВОРІЧНИЙ БАЛ
(зустріч родаків)

14-го січня 2023 р. о 19.00 год., Готель ДУКЛЯ, Пряшів

❄ ❄ ❄
Вінцю, вінцю,
На щастя, на здрав'я,
На божське пожегання.
Жеби вам Бог дал
Тот рочок скінчити
А ліпшого ся дочекати,
Од людей поміч,
Од панів ласку,
А од Бога здравічко
І благословіння.

(с. Юркова Воля,
окр. Свидник)

До уваги читачів

Наступний номер
газети (№1/2023)
вийде 20.01.2023 р.

Редакція.

Концерт з нагоди ювілеїв в Братиславі відмітили недожите 90-річчя Ольги Грицак-Шерегій та 75-річчя від дня народження Михайла Калиняка

У Братиславі в Будинку культури Ружінов 27-ого листопада 2022 року за фінансової допомоги Фонду підтримки культури національних меншин відбувся урочистий концерт, присвячений двом особистостям Музично-драматичного ансамблю Тараса Шевченка.

Перша частина була пам'яттю про рідкісну жінку, нерозривно пов'язану з культурою, з діяльністю Музично-драматичного ансамблю Тараса Шевченка, якого була драматургом, режисером, декламатором, організаційним керівником – одним словом, душею колективу. Концерт, запланований на її 90-ліття на місяць травень, вже, на жаль, відбувся In Memoriam, так як 21-ого квітня цього року Ольга Грицак, культурна та громадська діячка українців Словаччини, відійшла у вічність.

Ольга Грицак все своє життя залишилася вірна спадщині свого батька Юрія Августина Шерегій любити, пропагувати та поширювати українську культуру вдома і за кордоном.

В програмі, крім відеомонтажу з її декламування, з її спогадів про батька та початків колективу, музичне вітання до неба їй як перший надіслав українець Микола Ердик

запису в арії Петра з вистави опери *Наталка Полтавка* в Братиславі. Зворушливу задушевну пісню *Там, біля тополі калина росте* про героїв – гідних синів України, яку вона понад усе любила і підтримувала, з якою була долею пов'язана в добрі і злі, і яка і сьогодні терпить рукою російського агресора, заспівала під кінець першої частини кон-

церту Микола Ердик та скрипаль оркестру Словацького національного театру Ігор Коцаба зі Львова.

Минутою мовчання вшанували присутні не тільки пам'ять Ольги Грицак, але й жертви безглузкої жорстокої війни в Україні та мільйо-

мистецтв України, вручений йому президентом України.

Пісні *Ясени, В саду осіннім айстри білі, Очі волошкові, Намалюй мені ніч, Ніч яка місячна, Сміються, плачуть солов'ї* та інші, які прозвучали як сольні пісні, або в тріо, чи навіть як квітет у виконанні Валерії Домінікової, Олександри Мікушової, Івани Сотакі, Мартіна Мікуша та

Миколи Ердика, супроводили чудові музиканти – професіонали Ігор Коцаба – скрипка, Бранко Ладіч – фортепіано та Раймунд Каконі – акордеон та ударні інструменти. Поміж піснями глядачі бачили ювіляра в відеопроєкціях з різних виступів та вистав.

Приємним внеском у програму був танець під пісню *Стефанія*, з якою українська музична група *Калуш Оркестра* стала переможцем цьогорічного Євробачення. Танцюристами в українських костюмах – шароварах та вишиванках були, надіймося, майбутні Шевченківці – діти Наташа Мікушова, Борис Мікуш та біженець з України – киянин Андрій Купряненко. Хореографію з ними вивчила солістка Музично-драматичного ансамблю Тараса Шевченка Александра Мікушова.

Атмосферу вечора під кінець вдосконалив виступ хору Шевченківців, який разом з ювіляром під диригентською паличкою Ладіслава Саболчака заспівав пісні *Ой з-за гори кам'яної, Стелися барвінку для ювіляра*, але також для всього українського народу і всіх людей доброї волі. Прозвучало також фінальне *Многая і блага літа* у композиції Миколи Лисенка *Боже великий, єдиний*.

Концерт In Memoriam до 90-річчя Ольги Грицак та до 75-річчя Михайла Калиняка був щирою подякою Музично-драматичного ансамблю Тараса Шевченка у Братиславі за їх внесок до діяльності колективу, але також за самовіддане та жертвоне поширювання української культури та традицій вдома та за кордоном.

Марта КАКОНІ.

– член Словацького філармонічного хору арією Андрія з її улюбленої опери Миколи Аркаса *Катерина*. Златица Сабова – солістка Музично-драматичного ансамблю Тараса Шевченка, заспівала пісню *Плавай, плавай, лебедонько* Кирила Стеценка на слова Тараса Шевченка, яку на фортепіано супроводила дочка пані Ольги – Оксана Звінекова, під музичний супровід якої відбулося багато вистав Шевченківців. Атмосферу до пісні навела сама Ольга Грицак декламацією цього вірша з відеозапису.

Голос Василя Грицака, Заслуженого діяча мистецтв України, чоловіка Ольги Грицак, з якою він спільно прожив 68 років, із-за зрозумілої емоційної причини прозвучав з відео-

ни жертв українського голодомору, 90-ті роковини якого якраз цими днями вшановуємо.

Друга частина концерту була присвячена невідомій і сьогодні найважливішій постаті Музично-драматичного ансамблю імені Тараса Шевченка, його засновнику та голові пану Михайлу Калиняку, який цього року відзначив своє 75-ліття.

В цій частині публіка познайомилася з професійною, але передусім мистецькою біографією ювіляра, який на українській культурній ниві працює від своїх шкільних літ в Пряшеві, яких початки в'яжуться до хору *Весна* під керівництвом Левка Довговича. За свій внесок в українську культуру Михайло Калиняк гордиться званням Заслужений діяч

«Ряса, окроплена кров'ю священника»

Під такою назвою в 2021 році вийшла книжка спогадів (115 стор.) лікарки за професією Олени Копчак-Мисечко про тернистий шлях її батька, о. Володимира Мисечка.

З книжки довідуємось, що у період нацистської окупації долина поблизу села Видумка (тепер південно-східна частина Рівного) з весни 1943 року стала місцем масових розстрілів в'язнів рівненської тюрми. Тут гітлерівці періодично страчували політв'язнів, їхні тіла спалювали і присипали землею.

15 жовтня 1943 року тут нацисти у черговий раз стратили цвіт місцевої української інтелігенції. В числі страчених були брати Володимир і Андрій Мисечки.

Молодша дочка отця Володимира Мисечка, Олена знайомить читачів з тернистим шляхом свого батька і його родини.

Книжка заслуговує на особливу увагу передусім тому, що говорить простою і дохідливою мовою, як війна нещадно позначається на житті людини, її сім'ї, близьких і знайомих, але і всього народу. Не можна читати без емпатії, співчуття і болю такі рядки книжки: *«Я пам'ятаю ту страшну, сумну ніч, коли прийшло гестапо. Підійшов до мене тато з гестаповцем, хотів поцілувати. Гестаповець не дозволив. Тато лише сказав мені: «Рости здорова і роби добро!» Ці слова я ношу в серці через ціле своє життя. Передач із*

рівненської тюрми ми не приймали. Єдину передачу, яку ми отримали, це була батькова ряса окровавлена... А 15-го жовтня маму сповістили: «Скоро біжи, бо вивозять і стріляють людей в кар'єрі...»

Авторку книжки, Олену Копчак, пращівчани знають як успішну лікарку, яка довгими роками допомагає людям повертати зір, лікувати хвороби очей. Вона своїм ласкавим словом і добрим серцем допомагає людині повертати не лише зір, але і віру в добро людини.

Разом з своїм чоловіком Степаном вона радо приходить в Словацько-український культурно-інформаційний центр в Пряшеві, де

Відомий і популярний учитель, директор Снинської гімназії, письменник, перекладач підручників із словацької мови на українську, автор підручників для українських шкіл Словаччини, активний діяч Культурного союзу українських трудящих (голова ОК КСУТ та член ЦК КСУТ) Ілля Легдан назавжди залишився в серцях багатьох випускників наведеної школи, членів КСУТ, пізніше Союзу русинів-українців Словаччини та багатьох читачів як працювита, талановита, щира

(1964). Все своє життя пов'язав зі школою, з рідним краєм, Снинщиною, але й захоплювався народною творчістю – записував народні пісні, приказки, прислів'я і фразеологізми, що пізніше використав у своїх літературних творах, які друкував у пресі – «Нове життя», «Дружно вперед» і «Дукля». Спочатку разом з Ю. Цигрою видав збірник народних фразеологізмів свого краю під назвою *«Народ скаже – як зав'яже»* (1964), який містить майже 2 300 фразеологізмів. Збірник

Ілля Легдан (До 90-річчя від дня народження) (9.12.1932-18.09.2010)

людина, яка любила посміятись із себе та інших людей та керувалася думкою, що сміх – не гріх і до того ще й великий патріот свого народу. Він довгі роки прививав любов до художнього слова не одному студенту, з яких пізніше стали навіть письменники. Ілля Легдан народився в селянській родині села Збій 9

одержав позитивну оцінку вчених з України (А. Івченко) та наших (М. Мушинка, М. Чижмар). Він став у пригоді не лише Іллі, коли писав свої художні твори, але послужив й багатьом нашим українським письменникам і журналістам.

Позитивна оцінка збірника фразеологізмів та перших творів,

надрукованих у пресі, заохотила його до писання оповідань, гуморесок для дітей і молоді, дещо пізніше до писання епіграм, фейлетонів, але учительська чи директорська робота забирала у нього весь час і не уможлилювала йому систематично займатися літературною творчістю. Аж коли вийшов на пенсію, то мав час займатися писанням літературних творів. Спочатку вийшла книжка *«Сміх не старіє»* (2005), яку складає понад 200 віршованих усмішок (смішних пригод, побудованих переважно формою діалогів між дітьми і дорослими). Книга призначена переважно молодим читачам, як ось:

– Що нового у вас вдома, Дівчино-перличко?
– Моя мама народила Танечку, сестричку...!
– Що за чудо, що за диво По тім світі ходить: Таж твій татко років зо три По Сирії бродить!

Або:
Заснав батько на дивані Та й почав хроніти...
Повернувся, затих згодом – Стурбувались діти:
– Мамо, мамо! – кричить Петрик. – Чого тобі, сину?
– В татусевому моторі Немає бензину!

Але повернімося до І. Легдана. В наш повоєнний час людей з вищою освітою стало в Збою далеко більше. Ілля (дома його напелено звали Ілько) вже змалку любив спостерігати навколишню природу, поведінку і звичаї людей, радо слухав різні розповіді про воєнні пригоди, пригоди людей в лісі та на інших роботах дома і в далекій Америці тощо. Виявляв також інтерес до навчання і бажання пізнавати світ та стати учителем чи навіть письменником. Тому не дивно, що після початкової школи батьки послали Іллю до Гуменного, де навчався в російській гімназії і після її закінчення продовжив навчання в Пряшеві, де закінчив спочатку Вищу педагогічну школу (1957) і заочно на решті Філософський факультет УПІШ

Наступна книжка *«Епіграми. (Для вас, а може і про вас)»* (2007) містить понад 800 епіграм типу:
Колись казали: «Прийшов – видів – переміг.
Зараз кажуть: «Прийшов – видів – та й украв.

Такий тип літератури українців Пращівщини розвивав лише Ілля Легдан. І цей факт свідчить про великий художній, творчий потенціал українського населення Пращівщини, що воно здатне було в минулому та й зараз у глобалізованому світі творити різні типи літературного та інших видів мистецтв.

Останні роки свого життя він провів у будинку для пенсіонерів у Воронови н/Т, де й помер і похований. Жаль, відносно далеко від його рідної карпатської збійської землі.

З відступом часу ще переконливіше усвідомлюємо, яке велике духовне національне, мовне багатство залишив нам Ілля Легдан, записавши віками творене його односельчанами – русинами-українцями, які віками живуть під Карпатами. Не лише жителі села Збій, але й ми всі маємо бути горді на його спадщину педагогічну і літературну.

М. Роман.

–мі–

Світ ловив його, та не піймав: Григорій Сковорода святкує 300 років

У День народження Сковорода всі згадують свої досвіди, пов'язані з філософією та творчістю легенди. Окрім того, наголошують, що світогляд Сковорода сьогодні – актуальний, як ніколи.

Олександр Ткаченко заявив, що День народження Сковорода відзначають на рівні ювілеїв ЮНЕСКО 2022 року.

Міністр наголосив: у війні Росії з Україною основною складовою є битва за свободу та ідентичність. Росіяни цпляються у все знакове для українців. Зокрема, ворог намагається бити по всьому, що пов'язане зі «світом Сковорода».

Тому що в ідеї персональної свободи, яку сповідував український філософ Григорій Сковорода, – світоглядний код українців. А свобода була та є найбільшим подразником для російського режиму. Але світло свободи завжди перемагає темряву, – заявив Ткаченко.

10 фактів

про життя Сковорода

- Народився на Полтавщині у сім'ї козака. З дитинства зростав у душі свободи та любові до неї.
- Любив співати. Вже у 7 років став першим співаком на крилосі в церковному хорі – на той час це було дуже престижно.
- Майстрував сопілки й, звичайно, любляв грати на них. Також вмів грати на скрипці, флейті, бандурі, лірі, гусях.

- З перервами навчався майже 15 років. Однак так і не завершив повний курс навчання.

- Знав 8 мов. Міг вільно писати ними твори й листи.

- Залюбки подорожував Європою.
- Був не лише вчителем, але й ментором для своїх учнів.
- Був вегетаріанцем. Полюбляв пармезан та вино.
- Існує легенда, що Сковорода сам передбачив власну смерть та навіть викопав могилу.
- Став «батьком» філософії Сродної праці. Що кожна людина приходить у цей світ, щоб усвідомити своє покликання. Кожна людина має займатися тим, до чого має тяг та схильність. Сковорода казав: «усе, що потрібне людині, Бог створив легким».

Сковорода відчував огиду до Росії

Михайло Ковалінський – друг, учень та перший біограф Сковорода – розповів, що філософ мав «постійну відразу» до Росії. Володимир Єрмоленко – український філософ, есеїст, старший викладач Києво-Могилянської академії – зауважив: росіяни дуже помиляються, вважаючи Сковороду російським філософом.

Тому що одна з головних думок Сковорода – це думка про те, що наша природа персональна. В кожній людині є своя персональна природа. Звідси всі його поняття про сродність, про сродну статтю, про сродну працю. А російська філософія пішла іншим шляхом. Вона пішла шляхом розчинення особистості в чомусь великому. Чи в народі, чи в релігії, чи в державі, – заявив Єрмоленко.

Росіяни зруйнували музей, але не знищили дух

- Росія – як справжня країна-терористка – знищує культурні та історичні пам'ятки України. Не вцілів, на жаль, й музей Сковорода на Харківщині.

- Наталія Міщай – директорка зруйнованого Національного музею імені Григорія Сковорода – заявила, що відчуває біль через музей, однак дух Сковорода росіяни ніколи не знищать.

Мар'яна БЕКАЛО.
24 канал.

ЛЮТИЙ; МАРТ – БРЕЗЕНЬ; АПРІЛЬ – ЦВ'ЄТЬНЬ; МАЙ – ТРАВЕНЬ; ЖУНІЙ – ЧЕРВЕНЬ; ЖУЛІЙ – ЛИПЕЦЬ или КОСЕНЬ; АВГУСТ – СЕРПЕНЬ; СЕПТЕМВРІЙ – ВРЕСЕНЬ или РУВЕНЬ; ОКТОВРІЙ – ПАЗДЕРНИКЪ; НОЕМВРІЙ – ЛИСТОПАДЪ; ДЕКЕМВРІЙ – СТУДЕНЬ.

Духновичівська практика паралельного використання назв місяців у наших краях використовується церквою східного обряду і досі. Правда, перевага вже надається словацькому найменуванню місяців.

В сучасному на теренах Словаччини йде повсюдне пословачення не лише церковних відправ східної Церкви, тому все більшого поширення в русинів-українців набуває і словацьке найменування місяців. Так, як це є в національних мовах країн західного світу.

-мі-

Мілан БОБАК

ЗАЯВА

На вагах сьогодення – убога доза мого натхнення.

ДОКІР

Світ безжальний...
Інші люди?
Ні, ті самі,
лиш без тями.

Св. Паїсій Величковський – молитовний покровитель Українського Православного Вікаріату з Румунії

Румунська Православна Церква присвятила цей 2022 рік молитві та святим ісихастим отцям: Симеон Богослов, Григорій Палама і Паїсій Величковський. Велика увага приділялась по всіх єпархіях Румунської Православної Церкви св. Паїсію Величковському, тому що цей рік є ювілейним його роком (300 років від його народження).

Тому що Український Православний Вікаріат знаходиться під Румунським Патріархом Данієлом, наша смиренність вирішили вшанувати відмінно нашого великого українського подвижника – св. Паїсія.

В чому стояла ця відмінна пошана?

По-перше, постарався перекласти на українську мову Акафіст св. Паїсію, зроблений Румунською Патріархією, тому що наперед був здійснений переклад Акафіста, зробленого на Афонській Горі.

По-друге, було прийняте рішення піти в Монастир Нямц з всіма нашими українськими священиками з Мараморощини та з Банату та послужити Акафіст при його мощах та провести симпозіум. Це сталося 14 липня 2022.

Ми просили румунського Патріарха Даніїла, щоб благословив цю дію і також щоб благословив, аби св. Паїсій Величковський став нашим молитовним покровителем. Ми отримали благословіння для симпозіуму і також щоб св. Паїсій став нашим молитовним покровителем. 14 липня 2022 стала днина незабутньої пам'яті для нас. Отець архімандрит Бенедикт Саучук, старець Монастиря Нямц прийняв нас дуже гарно.

Спочатку послужився Акафіст при мощах св. Паїсія, потім св. Літургія. Тут треба спогадати, що ці служіння здійснились переважно на українській мові. Для нас це був перший знак чуда, а другий знак чуда, що наше духовенство служило в перший раз до купи (Мараморощина з Банатами). До цієї днини ми ще не служили всі разом. Думаємо, що це зробив св. Паїсій!

Після св. Літургії все духовенство відвідало музей, де побачили різні речі св. Паїсія, в тому числі його рукописи.

Слідував симпозіум, де поруч з нами були присутні: о. архім. Бенедикт Саучук і о. архімандрит Петроніу, екзарх монастирів Нямницьких. Вони обидва служили з нами як Акафіст, так і св. Літургію і долучився до них і о. архім. Вікентій, старець монастиря Секу. Перші, які виступили з чудовими доповідями, були ці три архімандрити.

Нашим духовенством було представлено сім рефератів, за точками, встановленими Патріархом Данієлом відносно пошана св. Паїсія.

Наприкінці всі учасники дістали Ювілейну Грамоту з благословіння Патріарха Даніїла, яка була вручена приемним господарем, о. архім. Бенедиктом.

На початку різдвяного посту, 28(15).11.2022 р., духовенство Мараморощини відслужило Акафіст св. Паїсію в Сігетській Хрестовоздвиженській церкві, що є центральною церквою нашого Вікаріату.

Блаженніший Патріарх Даніїл, який має глибоку повагу до св. Паїсія, нагадав кілька разів: «Румунія дарувала Україні св. Петра Могилу, а Україна дарувала Румунії св. Паїсія Величковського».

Здійснюючи ці прекрасні дії в пам'ять святого нашого великого українського подвижника св. Паїсія Величковського, коли настав небачений неспокій в Україні, молимо його, щоб просив Всемилоного Бога за прощення наших гріхів і мир як в Україні, так і в цілому світі. Хай його святі науки, святі молитви знайдуть місце в серцях всіх тих, які продовжують творити страшне сьогодення і дарувати їм дару, щоб чекали свято Різдва Христового не з убивцем Іродом, але з убогими пастухами, до яких прилучились ангели Божі.

Прот. Др. Микола ЛАУРУК,
Сігет – Румунія.

Назви місяців в Олександра Духновича

Нерідко в наших краях і сьогодні зустрічаємось з труднощами в назвах місяців. В Словаччині під впливом словацької мови більш поширеними стали назви місяців, так як це є в західному світі.

Як же було з назвами місяців в попередніх генераціях. Відповідь на це питання нам дає «Поздравление русинов на новый год 1850» Олександра Духновича, виданий в 1849 році в Перемишлі, де в той час, як і на інших західноукраїнських землях, панувало русофільство.

О. Духнович опублікував 5 календарів. З них чотири вдалось розшукати. Найстарший з них – календар на 1850 рік.

З літератури відомо, що назви місяців створювалися, коли на слов'янських

землях панувало язичництво. Проте в українську мову перейшли назви, які не основувались на язичницьких богах, як це відбувалось у римлян чи арабів. Українці пов'язували періоди року з різними природними явищами чи господарською діяльністю.

В О. Духновича в місяцеслові зросійщені назви витіснили українські назви місяців. У сучасній українській мові такі назви місяців: січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад, грудень.

Таким чином, паралельно зі зросійщеними назвами місяців О. Духнович користується і їх українськими відповідниками:

ЯНУАРЬ – СЬЧЕНЬ; ФЕВРУАРЬ –

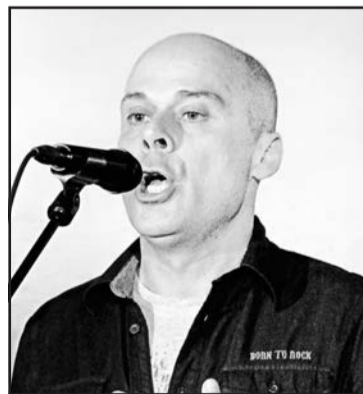
Балади на компакт-диску

13 грудня 2022 року у прямишівській «Віолі» відбулась презентація компакт-диску «Podbeskydské balady» Ореста Зілінського. Компакт-диск містить балади у

виконанні оперного співака Ігоря Куцера за супроводу оркестру. Ігор Куцер є і видавцем компакт-диску. Інспірацією для випуску компакт-диску стала книга «Ва-

▲ Під час презентації компакт-диску. Зліва: Ігор Куцер, Татяна Пирникова, Олександр Мушинка.

▲ Ігор Куцер.

lady východného Slovenska», яку видала Татяна Пирникова, яка одночасно є і власницею мистецького центру «Віола».

Додаймо, що зібрані Орестом Зілінським «Українські народні балади Східної Словаччини» вийшли друком в Києві в 2013 році.

Текст і фото
Ладислава ЦУПЕРА.

Було тепле літо на початку 80-их років минулого століття. Час літніх відпусток. За прикладом чеських співгромадян, у яких туризм вже був традицією, тоді і на сході республіки все більше людей свої відпустки, попри праці на городі, все частіше знаходили смак у туризмі, домашньому і навіть закордонному. Туризм поступово набував масовий характер. «Меккою» закордонних літніх відпусток для наших земляків стало чорноморське узбережжя Болгарії. Більш вимогливі і більш амбіційні співвітчизники ухитрялись ще на початку року забезпечити

сті, щоб одним оком дивитися на тротуар, чи не побачу когось із місцевих мешканців, який міг би сказати, де відбувається похорон, в церкві, у будинку смутку, чи прямо на цвинтарі. Зупинився біля літньої жінки, одягненій наполовину по-селянськи, яка дійсно була лабірчанка, і вона порадила мені, як найшвидше доїхати до цвинтаря. У будинку смутку вже розпочався обряд поховання. Спровадити померлу в її останню путь прийшло багато лабірчан. Похорон справляв священник за церковнослов'янським обрядом. Навколо труни у першому ряду сиділи члени найближчої

рожились, але при цьому усміхалась, і видав свою таємницю, що я приїхав її похоронити. Вона облежена видихла, дотримала слово, не вмерла, але голосно розсміялася.

Потім ми вже у вільній бесіді проаналізували всі деталі цієї майже детективної історії. Вияснилось, що брат її чоловіка теж мав жінку Юлію, отже обидві невістки, бабуся і та у труні мали однакове ім'я – Юлія і, звичайно, і однакове прізвище. Тому на таблиці в будинку смутку було також і бабусине ім'я. Телеграму про смерть і похорон послала Таня, донька усопшої. Але

Чим радує і чого мені бракує в газеті

Газета «Нове життя» – вірний супутник русинів-українців Словаччини. Вже більше як 70 літ приходять у нашу хату, приносять свіжу новину. Сталося так, що в останні три десятиріччя ті, які були при владі, неабияк позбиткувалися над газетою: в ній на сьогоднішній день нема ні одного штатного, державою оплачуваного працівника. (Притім протягом довгих десятиріч в ній працювало щонайменше 8 працівників, оплачуваних державою). Редакція радується, що в таких скромних умовах все ж таки і в 2022 році могла видати 11 номерів газети на шести сторінках, не лише на чотирьох з загальної кількості 25.

Ось якими думками про газету ділитися з читачами наш довгорічний дописувач.

Редакція.

Як я їхав бабусю ховати, заживо

собі у Держбанку т. зв. валютний резерв (valútový príslub), що влітку їм давало змогу їхати до більш атрактивного напівкапіталістично моря тодішньої Югославії. Звичайно, вони звіди привозили цікавіші враження, ніж відвідувачі лише соціалістичної Болгарії.

Отже у таку літню пору багато городян на час відпусток залишали свої міські домівки. У те літо ми з жінкою залишались вдома, бо піклувались про маленького сина. Два-три рази за тиждень ми заходили до дому моїх тестів поливати квіти в кімнаті та на городі. Одного разу ми там у їхній поштової скриньці знайшли телеграму з дуже сумною звісткою про те, що раптово померла мама моєї тещі, тобто бабуся моєї жінки, а її похорон відбудеться наступного дня у Меджилабірцях. Не дивлячись на те, що вона зі своїм чоловіком-залізничником виховали п'ять доньок та одного сина, багато років вона жила одна. Всі її діти розлетілися буквально по всій республіці – від Дечина, через Прагу, Братиславу і Мартин, аж по Пряшів. Більш-менш регулярно, хоча не часто, її відвідувала лише одна її донька – Юліана, моя теща. В'єра, моя жінка, була її улюбленою внучкою. До мене бабуся зі самого початку нашого знайомства ставилася вельми прихильно. Пізніше наші відносини ще більш покращали. Коли свого часу я вступав до родини моєї дружини, то бабуся, чи не єдина з цілої численної родини, не мала до мене ніяких претензій. На старість її довір'я до мене настільки зросло, що вона настояла на тому, щоб лише я (крім моєї тещі) знав про те, де знаходяться гроші, які вона зберігала на витрати за її поховання.

Отримавши вістку про її смерть, В'єра обтелефонувала всіх родичів, але ні до кого не додзвонилася. Всі вони відпочивали за межами своїх домівок. Ми з В'єрою дуже переживали, бо усвідомлювали собі, що станеться велика несправедливість і ганьба, якби похорон відбувся без присутності її найближчих. І ми вирішили, що поховати бабусю поїду я.

Наступного дня я вирізав найкращі гербери у тещиному городі, сів у «Ладу» і поїхав на похорон у Меджилабірці. Дорогу туди я знав лише по мапі, бо автомашиною я туди їхав уперше. На трасі були вимушені зупинки та об'їзди, тому моє подорожування тривало довше, ніж я передбачав. Похорон був оголошений на чотирнадцяту годину, але в цей час я лише входив до міста. Місце обряду мені не було відоме, тому по центральній вулиці міста я їхав на дуже малій швидко-

родини небіжки, а всі інші присутні стояли за ними у рядах у формі старогрецького амфітеатру, і тому кожний кожного міг видіти в обличчя. Я знайшов вільне місце скраю і саме перше поглядом пройшовся по всіх рядах у надії знайти якогось родича покійної бабусі. Оглянувшись присутніх один раз, потім більш уважно другий раз, але марно, бо не знайшов жодного знайомого. Збоку над «амфітеатром» висіла табличка з ім'ям померлої – Юлія Гармайова. Я не знаходив пояснення, як могло статися, щоб з такої численної родини – шестеро дітей, всі з родинами, а на похороні нестора роду нема ні душі. Чогось такого бабуся собі не заслужила, щоб її хоронили лише чужі люди. Я слухав слова отця духовного, але нічого не чув, дивився на навколотишню публіку, але нікого не бачив. Подивився на труну, чи там не побачу щось бабусине. Подивився на сумуючих у першому ряду, і якось мимоволі мій погляд зупинився на одному старенькому обличчі. На мить я завмер, бо не міг повірити власним очам. Яка досконала схожість! І обличчя, і погляд, і фігура, як у нашої бабусі! Може, сестра? У неї є сестра, але не рідна і я не чув, щоб вони були схожі. У тій ситуації я не мав можливості у когось запитати, хто ж в труні лежить, а хто сидить біля неї. Ледве дочекався кінця обряду у залі і, коли траурна процесія вирушила на цвинтар до могильної ями, я крокував взад на татову. У ті хвилини я вже був майже впевнений, що наша бабуся жива. Переконав мене у цьому погляд на неї ззаду, її ходьба, жестикуляція, розмова. Коли люди вже почали відходити від місця поховання, я обережно підійшов до бабусі. Вона була дуже здивована моєю появою і під час нашої короткої розмови вона весь час обзиралася і запитувала мене, чому я тут, чи я сам, або чи ще хтось приїхав зі мною. Ми підійшли до машини і я її повів із цвинтаря до міста, де мали відбутися поминки по усопшій. До їх початку зіставало ще достатньо часу для короткої прогулянки помімо річки Лаборець. Вона хотіла конче знати, чому я здалека приїхав на похорон мені незнайомої особи. Я не знаходив сприятливої форми відверто їй признатися в тому, що я приїхав саме на її (бабусин) похорон. Я всіляко ухилявся від відповіді на її першорядне запитання, мняв тему розмови, викривчався, як міг, лиш би уникнути сказати правду. Нарешті я резигнував, бо не хотів її розгнівати і я сказав: «Добре, скажу чисту правду, але пообіцяйте мені, що після того, що я вам скажу, ви не помрете тут на моїх очах». Вона насто-

у нашої бабусі теж була внучка Таня, тоді студентка, яка жила в Мартині, але традиційно канікули вона проводила у бабусі в Меджилабірцях. Саме цю другу Таню ми з В'єрою бачили за підписом на телеграмі, бо про існування першої Тані ми тоді навіть не знали.

Бабуся настояла на тому, щоб я ще зістав на поминках. Там я єдиний був чужим, всі інші були свої, родичі або близькі знайомі. Всі вони дуже добре знали мою тещу Юліану та тестя Андрія. Коли бабуся прозарила присутнім істинну мету моєї присутності на похороні, у всіх їх скорботні обличчя повеселішали, не усипши, але я став об'єктом їх уваги. Всі дивилися на мене, як на якогось інопланетянина і притому всі мило усміхались.

Бабуся ще запросила мене відвідати її однокімнатну квартиру. На прощання вона взяла одну герберу, яку я не встиг залишити на могилі. Крім усяких добрих побажань, я ще їй сказав, що відтепер може не сумніватись, що на її дійсний похорон я приїду навіть тоді, коли б її численні потомки чомусь не могли приїхати.

Вечері того ж дня я повернувся додому. В'єра була занепокоєна, засмучена, зразу запитала, як там було. Я не зразу почав розповідати. Потім, усміхаючись, сказав: «По-перше, бабуся шле тобі теплий привіт». Тут В'єра буквально розридалася, не лише від великого жалю, але й від злості, що у такій сумній ситуації я згадую бабусю з таким нахобним цинізмом. Далі досить довго прийшлося переконавати її в тому, що її мила бабуся жива-здорова.

Поступово всі родичі повернулись із місць літнього відпочинку і незадовго вся широка родина довідалась про мою спробу поховати бабусю. Цю історію, як вдалий жарт, часто згадували під час різних родинних зустрічей. Хтось із дотепних родичів, здається один із шуринів мого тестя Андрія, прикрасив цю історію думкою, ніби Андрій вже не міг дочекатися смерті своєї тещі, тож хитро послав свого зятя, т. є. мене, поховати її живцем.

Через чотири роки із Меджилаборець прийшла така же телеграма, як і колись, з таким же змістом про смерть і похорон бабусі, але на цей раз вона дійсно померла. Відпровадити її в останню путь приїхали майже всі члени її широкої родини. На поминках хтось теж згадав всім відому колишню трагікомічну історію, але на цей раз вона прозвучала по-іншому, не так, як колись, у ній вже не залишився ніякий гуморний слід.

І. Б.

Поволі наближається випуск останнього цього річного номера газети «Нове життя», що його видає СРУСР в Пряшеві.

Недавно мені довелося переглянути газету за останні майже двадцять років. Номер за номером брала в руки і не детально, але все-таки, я їх розглядала і перед очима чергувались товстим шрифтом написані заголовки статей про різні події, акції, фотографії, портрети осіб, про які йшла мова в матеріалі, спогляди про визначні постаті культури, науки, суспільного життя, життя сіл і міст, імена дописувачів...

Газету творили головні вісті про події, що відбувались від початку до кінця року чи то прямо в організації, або в поодиноких регіонах, де діють структури СРУСР: Кошиці, Пряшів, Бардіїв, Свидник, Гуменне, Стара Любовня. Віддзеркалювались тут і інформації про більш чи менші події і з інших регіонів, як, наприклад, Списького, залежно від моментальної важливості і т. п.

Оглядаючи таким способом номер газети за номером, я сама гордилася тим, як запалисто, емоційно, переживаючи конкретну подію, автори матеріалів говорили про свою роботу, про зустрічі з видатними людьми, скільки фотографій посілали у редакцію. Різними прізвищами були підписані статті в газеті – це були учителі, письменники, працівники різних ділянок, активні і довгорічні дописувачі або принагідні спостерігачі чогось, що могло захопити читача.

Найцікавіше було зупинитись на фотографіях з фестивалів: свідницького Свята культури русинів-українців, каміонського фольклорного фестивалю, сминського Фестивалю духовної пісні, Фестивалю драми і художнього слова ім. О. Духновича, свята поезії «Струни серця Ірини Невицької», що після кількох років в селі Удол Старопольовнянського округу проходило у всіх регіонах; регіональних фестивалів в Курові, Орябині, Ублі, Руській Порубі, Пихнях, Підгороді... Всюди на сценах співали, танцювали, пригадували в художніх образах старі звичаї, дитячі ігри, молодіжні забави і інше, видно було повні сцени виступаючих. За ними слідували, оцінювали оплесками заповнені глядачами амфітеатри, зали, природні сцени.

Присутніми на таких подіях, як правило, бували та зустрічались з представниками організаторів чільні представники країни, не один раз приходили репрезентанти колишньої Чехословаччини, потім Словаччини. На виду громадськості були представники органів державної влади, міністерств, крайових і окружних органів, приходила телевізія, редактори газет... Камери телевізії і мікрофони радіо були присутніми майже на кожній такій акції. Йшли живі трансляції по радіо і телебаченні з більших фестивалів.

Газета не забувала, вона і донині не забуває про визначних представників культурного життя русинів-українців, ювілеї яких регулярно пригадувала. Згадувала і тих, котрі, на жаль, уже відійшли у вічність. Ре-

дакція не забувала нагадати їх життя, заслужену роботу на полі культури, освіти, красного письменства.

В Пряшеві діяло майже 20 років Консульство України в СР. Таким чином, багато матеріалів газета поміщала і зі зустрічей на території Консульства при нагоді важливих свят, програм до свята Незалежності України та й інших акцій, де зустрічались представники двох сусідніх країн – України і Словаччини, а з ними і представники нашого Союзу, який вважався зв'язковою інституцією у співпраці країн.

Не можна не згадати, що газета приносила і приносить, зокрема в останніх роках, цікаві матеріали з історії нашого народу, читачеві дає до відома події в Україні, наближує актуальності з нашої країни, приносить все, що вважає для нього цікавим.

Переглядаючи новіші і найновіші сторінки газети, дедалі менше і менше на фотографіях бачити глядачів в амфітеатрах, менше виступаючих на сценах, глядачів в залах, менше матеріалів письмових і менше під ними імен авторів внесків. Про важливі центральні акції СРУСР писала найчастіше редакція, під фото бував той самий підпис, охочі дописувачі давали інформації, але хибували живі картини зі щоденного життя русинів-українців в їхніх селах, не писали про проблеми і їх рішення. Говорити про присутність на таких подіях представників країни навіть і зайво. Нехай читач сам дасть цьому оцінку.

Хіба немає про що писати? Хіба в регіонах не діють колективи народної художньої самодіяльності, немає учителів, що займаються з дітьми в гуртках, не читають поезію жінки, не співають церковні хори? Чи немає фотографів, щоб знімали незвичайні або мальовничі місцевості в регіонах, яких у нас немало, поговорили з цікавими людьми, нагадали менш відомі сторінки життя села чи околиці, представили нових майстрів слова, майстрів пензля? Чи не ростуть нові таланти в найрізноманітніших областях нашого життя?

В сучасності, коли смартфоном можна зробити все, що колись повинен був дописувач написати власною рукою, або старою машинкою і посилати поштою, коли нова техніка стала на місце старих фотографів, коли можна передати пряму вістку посередництвом телефону – дивно, що на сторінках газети «Нове життя» чогось бракує. Або є якась перешкода?

Саме життя, історія власного роду, життя в селі чи в місті, люди навколо нас, природа, що нас оточує – це все невечерні теми, про які годиться писати, розказувати про них, або й смішити неполадки. Даймо про себе знати, бо ж газета доходить до далекого світу. Чи кримось перед кимось?

Чи заважає те, що це газета русинів-українців? Вона ж пише про русинів, про нас всіх, які є русинами, але вживають новішу, виправдану історію назву того ж самого народу, того, який є невід'ємною гілкою українського народу.

Довгорічний дописувач Є. О.

Сторінки минулого (70)

ВЕЛИКИЙ РУСКОВ – VELKÝ RUSKOV – історична назва села НОВИЙ РУСКОВ (окр. Требішов)

Село Новий Русков виникло в 1964 році об'єднанням сіл Великий Русков і Малий Русков. В селі знаходиться національна пам'ятка культури церква Покрову Пресвятої Богородиці. Іноді плутають Новий Русков з Русковом в окрузі Кошиці-околиця.

Як зазначає *Vlastivedný slovník obcí na Slovensku* (частина 2), Великий Русков документально підтверджений 1214 р. як Ruzka, проте Ф. Уличний наводить, що це було в 1308 році. Дальші історичні назви: Nagh Ruzka (1468), Ruskow (1773), Welký Ruskow (1786), Ruskovce (1922), Velký Ruskov (1927), по-угорськи Nagyruszk. Під назвою Великий Русков фіксує село «Географічно-історичний і товарний лексикон» (1786) Яна Матєя Корабинського, фіксуючи тут присутність руського населення. Ф. Уличний назву села пов'язує з присутністю руської (не російської!) людності, як колись називали українців. Руську присутність на угорському дворі пов'язують з наймолодшою дочкою Великому князя Київського Ярослава Мудрого та його другої дружини Інгігерди Анастасією Ярославною (бл. 1028 р. – після 1074 р.), яка була видана близько 1046 року за угорського короля Андрія I. Заснування Москви датується 1147 роком.

Історик Ф. Уличний, посилаючись на джерела, пише: «Názov Ruská v zmysle ruská dedina vyjadroval sku-

točnost, že pôvodcami tejto dediny boli Rusi. Usadili ich tam uhorskí králi v 11. storočí vo funkcii strážcov vtedajších ciest, vedúcich k Slanskému a Dargovskému priemyslu». А далі Ф. Уличний додає: «Nijako však nemožno zistiť, dokedy vo Veľkom Ruskove ruskí strážcovia žili, prípadne či ich neskôr uhorskí králi nepresunuli na iné miesto v uhorskom pohraničí».

З руською людністю пов'язане й існування церкви Покрову Пресвятої Богородиці. З історії місцевої парафії довідуємося, що храм Покрову був побудований «v historizujúcom miešanom slohu s prvkami ukrajinského baroka a neorománskej architektúry». Існування місцевої церкви пов'язують з діяльністю українського живописця Йосипа Бокшая, одного з основоположників закарпатської школи живопису, який в 1929 році «vymaloval interiér tohto chrámu, ako prvý vo svojom umeleckom živote». З візитатійного протоколу мукачівського єпископа Михаїла Мануїла Ольшавського, який навідав місцеву парафію в 1750 році, довідуємося, що в той час священником був Яків, висвячений єпископом Бізанцієм в 1729 році. Він проживав на фундуші з малим садом. Згаданий протокол зазначає, що місцевий храм був побудований сім років тому (1742) і був висвячений Михаїлом Мануїлом Ольшавським.

Метрика місцевого приходу 1786 – 1895 рр. тепер зберігається в Державному обласному архіві в Кошицях. З неї випливає, що дерев'яний храм був побудований в 1743 році. В 1790 році вірники Рускова побудували новий мурований храм, який проіснував до 1906 року. В 1906 – 1909 рр. був побудований новий храм за священника Юліуса

Полянського. Збереглися відомості, що в селі священниками були: 1. Яків Вировський (1729 – ?), 2. Іоанн Бундзяк (1795 – 1801), 3. Петро Балудянський (1801 – 1831), 4. Йосиф Дам'янович (1831 – 1852), 5. Юрій Гулович (1852 – 1853) (намісник з Войчиць), 6. Йосиф Гулович (1853 – 1881), 7. Павло Кутка (1881 – 1899), 8. Михайло Сабашош (1899 – 1904), 9. Теодор Манайло (1904) (намісник з Чоловець), 10. Юліус Полянський (1904 – 1914), 11. ерей Даниїл (1914 – 1915) (намісник з Збегньова), 12. Костянтин Бачинський (1915 – 1935), 13. Віктор Дам'янович (1935 – 1936) (намісник з Нижнього Жипова), 14. Іоанн Малинич (1936 – 1951), в період навернення в православ'я тут діяли такі священники: 15. Володимир Петрашко (1952 – 1963), 16. Василь Дацей (1963 – 1966), 17. Юліус Бокшай (1966 – 1967), 18. Павел Данцак (1967 – 1968), після оновлення діяльності Греко-католицької церкви: 19. Павел Данцак (1968 – 1989), 20. Мирослав Данцак (1989 – 1990) (намісник з Войчиць), 21. Павел Данцак (1990 – 2003), 22. Петер Лабачин (2003 –). Оновлена діяльність Греко-католицької церкви принесла виразний відхил від церковнослов'янських богослужінь і привела до їх пословачення.

З Нового Рускова походить відомий канадський промисловець, засновник і перший голова Світового конгресу словаків Штефан Болеслав Роман (1921 – 1988). І за його потужних фінансових ін'єкцій вдалося відновити діяльність Греко-католицької церкви в Словаччині. Процес переходу мови богослужінь у храмах Словаччини на словацьку інтенсифікувався в 60-х роках минулого століття на основі рішення Другого ватиканського собору і далі закріпився відповідними ватиканськими рішеннями у 1970 році. Як відомо, II Ватиканський собор в 1962 році скасував обов'язкову ла-

тинську мову на католицьких богослужіннях.

Таким чином, згідно перепису населення 2021 року в Новому Рускові з 679 жителів 656 словацької, 1 угорської, 1 ромської, 2 русинської, 1 української, 1 польської, 1 корейської національності, у 15 осіб не була вставлена національна при-

належність. Релігійне обличчя села таке: 219 римо-католиків, 386 греко-католиків, 6 реформатів, 3 православних, 2 євангеліки, 1 віруючий Апостольської церкви, 1 – Церкви братської, у 15 осіб не була вставлена релігійна приналежність.

-мі-

Зайшли поховання святого Миколая, який помер понад 1600 років тому

Археологи роками працювали на місці, знімаючи підлогу церкви святого Миколая, що розташована у Туреччині

Про це пише *Daily.Mail*.

Археологи знайшли залишки стародавньої церкви, яка була затоплена через підвищення рівня моря в Середземному морі у Середньовіччі.

Святий Миколай, який жив між 270 і 343 роками нашої ери, найбільш відомий тим, що успадкував гроші, які він роздавав бідним, і, зокрема, історією про те, як він подарував трьом дівчатам мішки золота, щоб врятувати їх від проституції.

Ще одна церква була побудована на фундаменті стародавньої базилики, щоб захистити гробницю святого, але лише нещодавно археологи виявили мозаїку та кам'яну підлогу з попереднього святилища під тим, що стоїть сьогодні. Це і привело їх до місця останнього спочинку святого Миколая.

Археологи роками працювали на місці, знімаючи підлогу церкви святого Миколая, що розташована у Туреччині. У результаті було виявлено підлогу оригінальної церкви, яка була побудована після смерті святого

Миколая в 343 році нашої ери.

Початковий фундамент був виявлений у 2017 році, коли дослідники за допомогою електронних досліджень знайшли прогалини під підлогою церкви.

Записи свідчать, що святий Миколай був похований у церкві, побудованій на його ім'я. Однак точне місцезнаходження його тіла завжди було загадкою.

Дослідники вважали, що на момент його смерті в 343 році нашої ери святий Миколай був похований у церкві в Демре, де він непорушно пролежав до XI століття.

Раніше вважалося, що останки віком 1674 роки були контрабандою вивезені в італійське місто Барі купцями в 1087 році.

Однак тепер турецькі археологи припускають, що були вилучені не ті кістки, а ті, що потрапили до Італії, належали анонімому священнику.

Він був похований у своїй церкві в Мирі, і до VI століття його святиня стала добре відомою. У 1087 році італійські моряки або купці викрали його передбачувані останки з гробниці та відвезли їх до Барі, Італія.

Лідія Франко.
LVIV.MEDIA

МИКОЛА ЛЕОНТОВИЧ

13 грудня минає 145 років з дня народження видатного українського композитора Миколи Леонтовича. Він здобув світову популярність завдяки обробці «Щедрика», яка відома як класична різдвяна колядка.

Майбутній композитор народився в селі Монастирок, що на Поділлі. Походив із високорелігійної родини священника, який і прищепив сину любов до музики. Навчався Микола Леонтович спочатку в батька, а потім у Шаргородському початковому духовному училищі та Подільській духовній семінарії.

Ще навчаючись, він показував чималий талант і потенціал, який втілював спочатку у викладацькій діяльності. На початку XX століття Леонтович переїжджає на Донбас, де викладає дітям і організовує хор з місцевих робітників. Вони виступали і на протесних мітингах в ході революції 1905 року, а тому державні органи зацікавилися діяльністю викладача музики.

Через тиск поліції він був змушений повернутися на Поділля у Тульчин. Наступні роки були дуже плідними для нього, бо саме тоді композитор пише найвідоміші його твори «Дударик», «Ой, зійшла зоря», «Піють півні» і, звичайно, «Щедрик».

На малій Батьківщині Леонтович залишився недовго, бо згодом переїхав до Києва, де й закріпився на деякий період після проголошення Української Народної Республіки. Як людина з професійною не лише музичною, але й богословською освітою, він долучився

З листків календаря

до руху за створення та визнання Української автокефальної православної церкви. Також тут він працює над новими обробками творів, організовує першу українську державну капелу та одночасно викладає в кількох навчальних закладах (включно із Музичним драматичним інститутом імені М. Лисенка).

Велику популярність Леонтович отримав після першого публічного виконання «Щедрика» хором Київського університету у 1916 році. Київська публіка була в захваті. Ця мелодія принесла Леонтовичу спочатку загальноукраїнську популярність, а потім і світову.

Після захоплення Києва більшовиками Леонтович ще кілька років залишається в місті, але згодом повертається до рідного Тульчина, де і прожив до кінця життя. Смерть композитора багато десятиліть була окутана таємницями. Він загинув в ніч на 23 січня 1921 року від кулі грабіжника. Проте, як виявилось пізніше, цим грабіжником був чекіст Афанасій Гріщенко, який попросився переночувати в помешканні Леонтовичів. За гостинність чекіст «віддячив» вбивством і пограбуванням композитора.

Звістка про загибель Леонтовича швидко рознеслася по Україні та навіть дійшла діаспорян. Але попри смерть автора, його «Щедрик» лише здобував популярність. 5 жовтня 1921 року його було вперше виконано в Нью-Йорку на концерті у відомому Карнегі-Холі. Американській та європейській публіці дуже подобався український «передзвін», який швидко став символом Різдва і сьогодні вважається різдвяною класикою.

Мелодію українського «Щедрика» впізнають у всіх куточках

світу, а варіанти пісні відомі багатьма мовами (від англійської до арабської та японської), за що Леонтовича можна віднести до тих митців, які творили світову велику різдвяну традицію.

Р
Дж.: «Християни
для України».

АДОЛЬФ ДОБРЯНСЬКИЙ

Політичний громадський діяч Адольф Добрянський народився 19.12.1817 р. в Рудльові Вороніського округу. З 1840 р. – урядовець у Пешті, обстоював права неугорських народів.

А. Добрянський був переконаний, що слов'янський люд Закарпаття належить до єдиної з населенням Галичини етнічної родини, тому, будучи у 1848 р. членом Головної Руської ради у Львові, домагався, щоб однією зі своїх цілей Рада проголосила приєднання Закарпаття до Галичини. Однак такі погляди не завадили А. Добрянському й невеликому колу його прибічників плекати проросійські симпатії, які посилювалися присутністю російських військ, що йшли через Закарпаття на придушення мадярів.

У 1849 р. А. Добрянський подав цареві проект розподілу Угорщини на національні дистрикти («Пам'ятник русинів угорських») і після його затвердження з жовтня 1849 до 1860 р. був намісником

Руського дистрикту в Ужгороді. Після введення конституції 1860 р. і зміцнення угорського впливу втратив пост намісника, проте й надалі обстоював права закарпатських українців. Тричі обирався послом до Угорського союму, однак його проекти не приймалися угорською більшістю, тим більше, що він був орієнтований на Росію.

Із 1864 р. А. Добрянський очолював освітнє товариство «Общество святого Василя Великого». У цей час він дотримувався думки, що українці є лише окремим відгалуженням триєдиного російського народу, двома іншими складовими якого є великороси й білоруси. Вперше ці погляди він виклав 1866 р. у таємно фінансованій російським урядом газеті «старих русинів» «Слово».

Втративши вплив, переїхав до Австрії, а у 1881 р. – до Львова, де його впльутали до процесу державної зради.

Найважливіші з публіцистичних праць А. Добрянського російською, німецькою та польською мовами такі: «Проект политической программы Руси Австрийской»; «О западных границах Подкарпатской Руси»; «Программа для проведения национальной автономии Австрии»; «Les sloves d'aytriche et les pogyores» та ін.

Помер у 1901 р. в Інсбруці.

Р
«Електронна
бібліотека Князева».

ПАІСІЙ ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ

Преподобний Паїсій Величковський – знакова фігура для української православної церкви.

ський» – так писав він сам про себе у своїй біографії, яку зачав на схилі літ, а тому, на жаль, не встиг закінчити.

Народився 21 грудня 1722 року в Полтаві, в сім'ї священника – місцевого протоієрея Іоанна Величковського. Отже, в цьому році пригадуємо 300 років з дня його народження. Був одинадцятим дитиною в родині. По батьківській лінії всі з роду Величковських аж до третього коліна були служителями церкви. Прадідом Паїсія по батьку був відомий у Полтаві священник і поет Іван Величковський, а по матері – багатий єврейський купець Мандя, який вихрестився у православ'я. Його донька (бабця Паїсія) стала черницею, а згодом – настоятелькою Покровського жіночого монастиря. У тому ж монастирі жила сестра матері Агафія. Згодом і сама мати прийняла у ньому постриг під іменем Іуліанії...

Суворе монастирське життя, любов до духовної освіти й літературна творчість зробили ім'я Паїсія відомим у православному світі. Його численні переклади святих книг протягом тривалого часу були єдиними у вітчизняній літературі. Своєю діяльністю в монастирях України, Молдавії, Греції він відродив старецтво. Його учнями на православному Сході засновано понад 100 монастирів, з-поміж них Софроніївська, Глинська, Оптина пустині. Основне вчення старця Паїсія – «Об умной или внутренней молитве». Такою молитвою він називав палке звертання до Христа, розмову, що йшла з глибини серця. 1988 року був канонізований церквою. Паїсій любив підкреслювати своє українське походження й на листах після свого імені дописував: «Родимець полтавський».

Р
«Віче».

Іван Гват

30 листопада 2022 року помер журналіст і публіцист Іван Гват (псевд. Юрій Маєрник).

Іван Гват народився 30 березня 1950 року в Ряшеві Бардіївського округу. Після здобуття освіти в середній школі з українською мовою навчання в Пряшеві (1968) продовжив навчання в університетах Урбаніана (Рим) та Людвіг-Максиміліанеум (Мюнхен), де вивчав філософію та історію.

Відмовився повернутися до Чехословаччини, був заочно засуджений до 5-ти років в'язниці. Працював в українській редакції Радіо Свобода у Мюнхені (1973–1994), Києві (1995–1998) та Празі (1998–2003).

У Мюнхені Іван Гват співпрацював з газетою «Християнський голос», журналами «Український самостійник» і «Сучасність»; у Києві – з газетами «День», «Вечірній Київ», «Дзеркало тижня», «Київские ведомости», з журналами «Український Світ», «Генеа», «Людина і Світ».

Його всебічна публіцистична діяльність охоплювала широкі пласти українського національно-культурного життя в Україні в період більшовизму і після здобуття Україною своєї незалежності. Водночас об'єктивно висвітлював події в житті українських громад у світі.

В полі його інтересів була також проблематика діяльності Греко-Католицької Церкви в Словаччині і Польщі, культурно-національне життя русинів-українців Словаччини.

Іван Гват не обминав і проблематику української преси – газети «Нове життя» і журналів «Дукля та «Веселка», а також українських радіопередач в Словаччині. Аналізуючи становище української преси в Словаччині після революційних подій 1989 року, вказував на значні збчення у ставленні владних структур до української національної меншини і до її преси. Через недоброзичливе та часто упереджене ставлення властей на певний час було навіть призупинено видавання газети «Нове життя». Таке явище він назвав «Знуцанням державних органів Словаччини над українськомовним тижневиком» (Радіо Свобода, 3 січня 2015 р.).

Дослідницькі інтереси Івана Гвата поглиблюються після 2003 року, коли він повернувся у рідний край і поселився в рідному селі Ряшеві. Вивчав життя і творчий шлях Богдана-Горія Антонича. Поруч з тим, свою увагу зосередив на історичне минуле Лемківщини. Результатом цих його зусиль була поява друком його роботи «Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року» як складової частини ширше концепованої роботи колективу авторів під назвою «Історія і культура Лемківщини» (Науковий збірник Музею української культури у Свиднику № 27 (2013 р.) під редакцією Мирослава Сополіги).

Багато творчих планів йому не вдалося реалізувати через погіршення стану здоров'я.

Вічна йому пам'ять!

Похоронний обряд відбувся в Ряшеві в суботу, 3 грудня 2022 року. У похороні взяла участь делегація Союзу русинів-українців СР на чолі з головою Центральної ради Союзу Павлом Богданом.

Виразимо глибоке співчуття дружині Євеліні Гват і родині покійного.

Редакція.

Найбільшим релігійним святом зимового періоду є Різдво, з яким пов'язується народження Ісуса Христа. Напередодні Різдва відзначається перший Святий вечір. Різдвяні свята були і залишаться святами сімейного щастя, родинної єдності, щирості й відвертості, були і залишаться святами радості, спокою і щастя. Вони є найбільш бажані, найбільш очікувані, найбільш тривалі і найбільш веселі. В сім'ї панує цілковита злагода, взаємоповага і любов.

Воскова свічка в обрядовості русинів-українців Словаччини – в їх календарній обрядовості, ритуалах життєвого циклу людини, в обрядово-магічній різнобарвності, посідає визначне, незамінне місце.

Приготування до Різдвяних свят було як приготування до найвеличнішого релігійного свята, так і до наступного року достойним і шанобливим. Усі дбали про надзвичайну урочистість цих свят, про чистоту душі в житті і обійсті. Різдвяна свічка встановлювалась на столі посеред 7-9-12 ритуальних страв.

За давнім звичаєм, напередодні Святої вечері господар, перш ніж сісти за стіл, брав зі собою запалену свічку і з газдинею ішов в стайню нагодувати худобу. В деяких селах, коли газда йшов в стайню, брав для худоби спеціальний обрядовий хліб і більші за розміром пироги, якими годував худобу. При свічковому полум'ї віншував худобу: *Я вам віничую на тоти шьватка гоїніше, покойніше, здравше, веселише, жеби зме ліпши роки за жили, як зме їх прежили, жеби зме мали масла ванічки, бички, телічки.* Таке шанобливе ставлення до худоби в цей час відбувалось на пам'ять, що худоба

РІЗДВО – СВЯТО СІМЕЙНОГО ЩАСТЯ

своїм теплим диханням зігривала у вертепі Ісуска, а запалена свічка святвечора своїм полум'ям має охоронити, захищати худобу від босорок, поганих очей, хвороб та різних нещастя.

Погодувавши худобу, повертаючись із стайні вносили в хату солому та невимолочений пшеничний, переважно вівсяний сніп, бажаючи сім'ї: *Вінчу, вінчу на щестя, на здрав'я, на тото Боже народження прежити і ліпшого шя дожити. Гоїніше, покойніше, од пана ласку, од людєній приязнь, од Пана Бога пожежання а по смерти царство небесне. Христос рождається! Славиме його!* – відповідала газдиня. Соломою застеляють підлогу, а газда об'язує ніжки стола ланцюгом. Це символ того, щоб всі члени сім'ї були ніцними, разом і нікто не відходив з дому. Крім цього, ця дія має охоронити сім'ю від всяких пліток, зачкнуту роти всім пліткарям і тих, хто їх обмовляє.

Газда уважно слідкує, коли завітить перша зірка. Після сходження першої вечірньої зірки, що сповіщає народження Ісуса Христа, наступає Святий вечір. Запалення господарем чи господинею свічки є сигналом самої молитви – клякали й молилися, потім сідали до столу.

Отже, свічка була невід'ємним, обов'язковим атрибутом святової трапези. Свічка прирівнюється вечірній зірці, що сповіщає народження Сина Божого. В наших селах було багато повір'їв, пов'язаних з гасінням свічки, яка стосується врожайності, до-

свічки, як символу світла, спроможного протистояти будь-яким нечистим силам зла, захистити худобу і тварин від хвороб і різних нападів протягом цілого року. Цим пояснюються і такі ритуальні дії: обхід, обкурювання господарства зі світлом-свічкою довкола хати та стайні перед Святою вечерею, обхід худоби перед Святою вечерею, паління свічки упродовж святої трапези, щоб вигнати нечисту силу з хати і захистити обійстя.

Йосиф ВАРХОЛ. Фотоархів СНМ-МУК в Свиднику.

▲ ФК колектив «Кичера» з Якуб'ян (окр. Стара Любовня) продемонстрував на 56 Святі в скансені СНМ-МУК в Свиднику Святий вечір із свічкою в горнятку на столі. 2010 р.

свічки, як символу світла, спроможного протистояти будь-яким нечистим силам зла, захистити худобу і тварин від хвороб і різних нападів протягом цілого року. Цим пояснюються і такі ритуальні дії: обхід, обкурювання господарства зі світлом-свічкою довкола хати та стайні перед Святою вечерею, обхід худоби перед Святою вечерею, паління свічки упродовж святої трапези, щоб вигнати нечисту силу з хати і захистити обійстя.

Йосиф ВАРХОЛ. Фотоархів СНМ-МУК в Свиднику.

Афоризми Григорія Сковороди

- Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним.
- Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух.
- Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа?
- Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим.
- Любов виникає з любові; коли хоч, щоб мене любили, я сам перший люблю.
- Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?
- Не все те отрута, що неприємне на смак.

- Добрий розум робить легким будь-який спосіб життя.
- Бери вершину і будеш мати середину.
- З усіх утрат втрата часу найтяжча.
- Коли ти не озброїшся проти нудьги, то стережись, аби ця тварюка не спихнула тебе не з мосту, як то кажуть, а з чесноти в моральне зло. То навіть добре, що Діоген був приречений на заслання: там він узиявся до філософії.
- Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.
- Ти не можеш віднайти жодного друга, не нащукавши разом з ним і двох-трех ворогів.
- Більше думай і тоді вирішуй.
- Скільки зла таїться всередині за гарною подобою: гадюка ховається в траві.

В Кошицях (вул. Главна, 11) до ваших послуг
Zdravotnícke potreby
 Gabriela Hajtášová M-SHOP

Календар

1.1.1823 р. – народився угорський поет сербського і словацького походження Шандор Петефі (200). Традиційно вважають, що загинув 31.7.1849 р. Згідно з новою версією, яка не знайшла підтвердження, був поранений, взятий в полон і таємно вивезений на Сибір, де й помер 1849 року.

1.1.1928 р. – народився у Ладомировій Свидницького округу Митрополит православної церкви в США Лавр (Василь Шкурла) (95). Помер 16.3.2008 р.

1.1.1923 р. – народився в с. Щербовець на Воловеччині (Закарпаття) прозаїк, красномовець Василь Пагіря (100). В статті «Правда або легенда?» спробував довести, що Ш. Петефі насправді помер не в Шегешварі, а в Сибіру. В. Пагіря помер 24.10.2016 р.

1.1.1928 р. – народився в Чабинах Меджилабірського округу педагог, літературознавець доц. д-р Іван Гірка, канд. наук (95).

2.1.1978 р. – помер православний церковний діяч Роман Ференц, співробітник журналу «Залюві свв. Кирила і Мефодія» (Пряшів) (45). Народився 3.2.1928 р.

3.1.1913 р. – народився український письменник Натан Рибак (110). Помер 11.9.1978 р.

3.1.1923 р. – помер чеський письменник Ярослав Гашек, автор роману «Пригоди бравого вояка Швейка» (100). Народився 30.4.1883 р.

4.1.1643 р. – народився основоположник сучасного природознавства Ісаак Ньютон (380). Помер 31.3.1727 р.

4.1.1923 р. – помер педагог, фольклорист Михайло Враль (100). Народився 20.11.1886 р. у Вираві Меджилабірського округу.

4.1.1938 р. – померла українська поетеса Миколая Божук (85). Народилася 3.1.1907 р. у Великому Бичкові на Гуцульщині.

6.1.1978 р. – державний секретар США Сайрус Венс передав уряду

Угорщини корону Іштвана Святого.

У 1076 р. ця корона була вручена першому християнському королю Угорщини Папою Римським. Із нею пов'язаний переказ, що поки корона ціла, існує і сама Угорська держава, і угорці як нація. Тому її завжди ховали: при монголо-татарах, турках. У 1945 р., коли в Угорщину увійшли радянські війська, корону вивіз в Австрію Ференц Салаші. У липні вона опинилася у американціві.

6.1.1898 р. – народився український поет Володимир Сосюра (125). Помер 8.1.1965 р.

6.1.1938 р. – народився український поет Василь Стус (85). Помер 4.9.1985 р.

7.1.1853 р. – народився український композитор, автор опери «Катерина» Микола Аркас (170). Помер 26.3.1909 р.

7.1.1973 р. – помер український письменник Юрко Боролиш, автор оповідань «Дарунок», «Сторінка життя», триптиху «Хорал Верховини» (50). Народився 28.2.1921 р. у Великому Березному на Закарпатті.

8.1.1938 р. – народилася в Ужгороді педагог, історик літератури Йолана Голенда (85).

11.1.1888 р. – помер український письменник Юрій Федькович (135). Народився 8.8.1834 р.

11.1.1893 р. – народився в с. Порошково на Перечинщині (Закарпаття) педагог, дослідник минушини рідного краю в США, співавтор першої на Закарпатті граматики української мови фонетичним написом Августин Штефан (130). Помер 4.9.1986 р. у Філадельфії.

12.1.1688 р. – помер український православний монах, письменник, проповідник і гомілет Іоанікий Галатський (335). Народився близько 1620 р.

12.1.1878 р. – народився український поет, історик Василь Пачовський (145). Помер 5.4.1942 р.

15.1.1913 р. – помер кодифікатор словацької літературної мови Антон Бернолак (110). Народився 3.10.1762 р.

15.1.1978 р. – помер закарпатський художник Федір Манайло (45). Народився 19.10.1910 р.

16.1.1893 р. – народився дослідник народної культури українців Східної Словаччини Петро Богатирьов (130). Помер 18.8.1971 р.

16.1.1978 р. – помер в Ужгороді український актор Гнат Ігнатюк (45). Народився 5.11.1898 р.

20.1.1928 р. – помер професор Пряшівської препарандії Зено Коваліцький (95). Народився 20.8.1865 р. в Цигелці Бардіївського округу.

21.1.1823 р. – народився угорський поет Імре Мадач (200). Помер 5.10.1864 р.

22.1.1788 р. – народився англійський поет Джордж Байрон (235). Помер 19.4.1824 р.

23.1.1783 р. – народився французький письменник Стендаль (240). Помер 23.3.1842 р.

25.1.1933 р. – народився в Габури Меджилабірського округу педагог, музикознавець Микола Прокопчак (90).

26.1.1933 р. – народився в Ублі Снинського округу громадсько-політичний діяч Іван Глипка (90).

26.1.1948 р. – народилася у Варадці Бардіївського округу вчителька, поетеса Ганна Коцур (75). Померла 10.3.2021 р.

27.1.1933 р. – народився закарпатський літературознавець, критик Василь Поп (90). Помер 31.3.2008 р.

29.1.1993 р. – помер педагог, дослідник історії літератури Андрій Шлепещий (30). Народився 29.1.1930 р. в с. Буковець Стропківського округу.

30.1.1913 р. – помер український бібліограф, дослідник історії літератури закарпатських українців Іван Левіцький (110). Народився 18.1.1850 р.

30.1.1938 р. – народився в Чабаливцях Меджилабірського округу педагог, громадський діяч Михайло Чорний (85).

31.1.1933 р. – виступ селян у Великій Домаші проти ексекцій (90).

NOVE ŽYTĚ

zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Poštáčovná sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 71. Šéfredaktor Miroslav Pljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlač. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahrancena.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Poštáčovná sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 71. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 71. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.